

LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR

THE CENTRAL RESEARCH OFFICE FOR AGRICULTURAL ASSOCIATIONS

Schweigaardsgt. 34 C, Postboks 3720 Gamlebyen,
0135 Oslo 1. Tlf.: (02) 17 34 00. Fax: (02) 17 23 11

\0121u020.TE

LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR
Notat nr 12/90

AYSE M BULAK HAGELIA:

EFs SOSIALE DIMENSJON

FORORD

EFs "sosiale dimensjon" er et begrep som går igjen i diskusjonen om De europeiske fellesskap (EF) og innholdet i de felles politikkområdene. Ut fra en norsk bakgrunn bringer begrepet "sosial dimensjon" tankene inn på omfattende velferdsstatsordninger. EFs sosiale dimensjon har imidlertid en klart avgrenset karakter knyttet til fri bevegelse av arbeidskraft mellom medlemslandene. Velferdsstatsordninger i vid forstand er fortsatt et myndighetsområde for det enkelte land.

I dette heftet gir konsulent Ayse M Bulak Hagelia en oversikt over det traktatmessige grunnlaget for EFs utvikling av en felles politikk innen det sosiale området og tar også for seg de konkrete problemstillinger som er undergitt fellesskapsregulering.

Oslo, desember 1990

Oddvar M Nordnes

ISSN nr 0803-043 X

Landbrukets Utredningskontor – administrativt underlagt Landbruksamvirkets Felleskontor – er et samarbeidsorgan for:

Norges Bondelag, Norske Melkeproducenters Landsforbund, Norsk Kjøttamvirke, Norske Egg-sentraller, A.L. Gartnerhallen, Norske Felleskjøp, Norske Potetindustrier, Honningsentralen A/L, NRF-Avlslaget for Norsk Født Fe, Norsk Sveineavlslag, Landteknikk, Gjensidige Forsikring, Fokus Bank A/S, Landkreditt.

**LANDBRUKS
SAMVIRKET**

LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR

AYSE M BULAK HAGELIA:
EFs SOSIALE DIMENSJON

INNHOOLD

I	INNLEDNING.....	3
II	TRAKTATMESSIG GRUNNLAG FOR DET SOSIALE OMRÅDET.....	4
II.1	EKSF, Det Europeiske Kull- og Stålfelleskapet.....	4
II.2	Romatraktaten.....	5
II.3	Enhetsakten.....	7
III.	UTVIKLINGEN I EF INNEN DET SOSIALE OMRÅDET.....	8
III.1	Koordinering av sosiale ordninger.....	8
III.2	Sysselsettingstiltak og Det europeiske sosialfond.....	9
III.3	Likestilling.....	10
III.4	Rettigheter og sikkerhet på EF-basis.....	11
III.5	Bekjempelse av fattigdom.....	12
IV	DET INDRE MARKED OG DEN SOSIALE DIMENSJON.....	12
IV.1	Det sosiale charter.....	13
IV.2	Utfordringer på det sosiale område.....	14
V	PROBLEMENE VED GJENNOMFØRING AV DEN SOSIALE DIMENSJON..	17
VI	OPPSUMMERING.....	21
	REFERANSELISTE.....	23
	PUBLIKASJONER FRA LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR.....	24

I. INNLEDNING

I sin opprinnelige form hadde Romatraktaten (1957) flere artikler vedrørende sosialpolitikk, men innholdet var begrenset til;

- likelønn mellom menn og kvinner
- koordinering av det sosiale system for å gjøre den frie bevegelse av arbeidskraft innenfor EF lettere
- opprettelsen av Det europeiske sosialfond.

Midt i 80 årene erkjenner man at artiklene i Romatraktaten ikke var tilstrekkelig til å gjennomføre det indre marked. Ved Enhetsakten (1987) og forandringene i Romatraktaten hadde EF til hensikt å oppfylle behovet. Innholdet i sosialpolitikken ble altså utvidet. Situasjonen i de fattigere medlemslandene er tatt inn i sosial-politikkens omfang.

I dag snakker man om "den sosiale dimensjon" i EF. "Den sosiale dimensjon" er av avgrenset karakter. Sosiale ordninger i vid forstand er fortsatt i stor grad et anliggende for hvert enkelt medlemsland. Sameksistensen av utvidet økonomisk liberalisering på EF basis og sosiale reguleringer på nasjonalt nivå har imidlertid allerede ført til en del strid mellom medlemsland.

De siste to årene har EF jobbet mye for å kunne gjennomføre en felles sosialpolitikk hvor rettighetene til arbeidstakere blir beskyttet på likt nivå i alle medlemsland, men uten helt å lykkes. Gjennomføringen av "det indre marked" fører med seg faren for "sosial dumping". Det ser derfor ut til at den sosiale dimensjon kommer til å være ganske aktuell i tiden framover.

I dette hefte kommer vi til å se nærmere på hva som er blitt gjort innen det sosiale område og peke på mulige problemer. Leseren bør være oppmerksom på at begrepet sosialtrygd som blir brukt i EF pr i dag ikke innebærer sosialhjelp, men bare ordningene som er knyttet til arbeid, som pensjonsordninger,

reguleringer om arbeidsledighet, etc.

II TRAKTATMESSIG GRUNNLAG FOR DET SOSIALE OMRÅDET

Traktaten om Det europeiske kull- og stål fellesskap (EKSF) (1950), EURATOM-traktaten (1957) og Romatraktaten (1957) danner grunnlaget for EF-systemet.

Artiklene i EKSF- og Romatraktaten vedrørende sosialpolitikk viser i stor grad viljen til å harmonisere sosiale ordninger i medlemslandene for å kunne gjennomføre fri bevegelighet av arbeidskraft. De to traktatene har til mål bl.a. å fremme en forbedring av arbeidernes leve- og arbeidsvilkår.

I 1987 ratifiserer EF Enhetsakten. Enhetsakten er en egen traktat og inneholder bl.a. bestemmelser om endringer i Romatraktaten. Disse endringene innebærer bl.a. en utvidelse av EFs interesse for sosialpolitiske spørsmål.

EURATOM-traktaten er om forskning, utvikling og ikke-militær bruk av atomenergi. Traktaten omfatter bl.a. artikler for å beskytte menneskers helse og sikkerhet mot stråling. EF har med hjemmel i disse bestemmelsene vedtatt flere direktiver om beskyttelse mot stråling. Vi går ikke videre inn på traktaten siden det ikke er andre artikler som er relevant for EFs sosialpolitikk.

II.1 EKSF, Det europeiske kull- og stålfellesskap

EKSF tok sikte på å danne et fellesmarked for kull og stål. Allerede i art. 2 og 3 finner man formuleringer om å fremme sysselsettingen og å forbedre arbeids- og levevilkårene i medlemslandene. Artiklene vedrørende sosiale ordninger er slik at arbeidernes fri bevegelighet i kull- og stålindustrien sikres og forandringer i arbeidsvilkår som kan føre til markedsforstyrrelser hindres.

Art. 68 i EKSF-traktaten slår fast at systemene for nasjonal lønnsdannelse og velferdsfordeler ikke skal forstyrres av denne traktaten. Så lenge som lønnsnivået i kull- og stålsektoren i et land ikke truer forholdene i et annet medlemsland, er hvert medlemsland fri til å redusere/øke lønnsnivå i sektoren - med forbeholdt om at levestandarden til arbeidere ikke reduseres.

EKSF-traktatens art. 69 forbyr alle former for diskriminering på basis av nasjonalitet mellom medlemsstater når det gjelder ansettelse. Sosiale ordninger skal organiseres slik at de ikke hindrer arbeidsmobilitet.

Ønsket om fri bevegelse av arbeidere var ikke uttalt så sterkt i EKSF-traktaten som det er i Romatraktaten.

II.2 Romatraktaten

Det er bare kull- og stålindustriene som ligger innenfor EKSFs reguleringsområde, mens Romatraktaten regulerer bl.a. arbeids- og sosiale forholdet i alle næringslivssektorer innen EF.

I Romatraktatens opprinnelige form finnes det et eget avsnitt om sosialpolitikk. I tillegg er det bestemmelser om sosialpolitikk og sosiale ordninger i avsnittet om arbeidernes fri bevegelse og fri etableringsrett.

Romatraktatens artikkel 48 krever at arbeidstakernes frie bevegelse sikres. Gjennomføring av felles sosialtrygdordninger for **vandrende arbeidstakere**, -arbeidere som er statsborgere i andre medlemsland enn vertslandet-, er en viktig utfordring for EF-rådet og EF-kommisjonen. Art. 51 pålegger Rådet å vedta nødvendige foranstaltninger for å definere reglene for;

- retten til ytelser og beregningen av disse,
- betaling av ytelser til arbeidere fra et EF-land som bor i et annet medlemsland.

Art. 49 oppfordrer til samarbeid mellom medlemsland for å avskaffe restriksjoner på å få jobb i et annet medlemsland. Gjensidig godkjenning av utdanning i alle medlemsland er et eksempel på det.

Art.51 fastslår at prinsippet for ikke-diskriminering gjelder for sosiale rettigheter til arbeidstakernes familiemedlemmer. Reglene gjelder også for privat næringsdrivende.

Den første artikkel i avsnittet om sosialpolitikk, art. 117, gjentar ønsket om å harmonisere og forbedre arbeidsvilkår og levestandard for arbeidstakere i EF. Økonomisk liberalisering venter man skal lede til en harmonisering av sosiale ordninger.

Art.118 krever at medlemsstatene samarbeider på sosiale områder som;

- sysselsetting
- arbeidsrett og arbeidsvilkår
- faglig utdanning
- trygdordninger
- sikkerhet på arbeidsstedet
- organisasjonsrett og rett til kollektive forhandlinger mellom arbeidsgivere og arbeidstakere.

Art. 121 åpner veien for at Kommisjonen kan bli bedt om å ta initiativ til å gjennomføre felles tiltak, særlig når det gjelder sosiale sikringsordninger for arbeidere fra andre medlemsland. Egentlig er art. 121 en kort resyme av art. 48-51.

Lik betaling (in money and kind) av menn og kvinner ble også fastslått i Romatraktatens art. 119 og 120.

På grunnlaget av Romatraktatens art. 123 ble Det europeiske sosialfondet (DESF) etablert i 1960. Fondet har til mål å forbedre sysselsettingsmulighetene og å gjøre arbeidsmobiliteten lettere, -både geografisk og yrkesmessig-.

Fondet administreres av EF-kommisjonen (Art.124). For å assistere

Kommisjonen er det opprettet et økonomisk og sosialt utvalg (ØSU). Dette utvalget består av representanter fra kommisjonen, regjeringene, fagforeninger og arbeidsgiverorganisasjoner.

Art. 125 fastslår at sosialfondet skal dekke 50% av kostnadene med forskjellige former for arbeidstiltak, som yrkesutdanning og arbeidsmarkedstiltak, under visse forutsetninger og begrensninger. Hjelp til flytting, hvis en arbeidsledig blir bedt om å flytte, er også noe som delvis kan finansieres gjennom fondet. For å nå målene kan fondet omformes, m.a.o. nye prosjekter kan finansieres gjennom fondet og gamle kan fjernes (art. 126). Art. 127 gir Ministerrådet myndighet til å utforme detaljene vedrørende finansiering fra Det sosiale fond.

I følge art. 128 skal Rådet fastsette de alminnelige prinsipper for gjennomføring av en felles politikk for faglig utdanning som kan bidra til en harmonisk utvikling i medlemslandene og fellesskapet.

II.3 Enhetsakten

Ved ratifisering av "Enhetsakten" i 1987 får man to nye artikler i Romatraktatens avsnitt III om sosialpolitikken. Et nytt avsnitt, -avsnitt V-, om den økonomiske og sosiale samhörighet blir innført i traktaten. Det nye avsnittet omformer de strukturelle fondene, bl. a. DESF, som brukes til å påvirke økonomisk og sosial forhold i de mindre utviklede regioner.

Artikkel 118a gjelder forbedring av arbeidsmiljø, særlig vedrørende helse og sikkerhet. Artikkelen fastslår gjennomføring av minimumsvilkår innen arbeidsmiljø i EF på basis av direktiver.

Art. 118b oppfordrer Kommisjonen til å utvikle en dialog mellom bedriftsledelse og arbeidere på europeisk nivå. Om ønskelig kan forholdet mellom partene avtales.

I Romatraktatens avsnitt V finner man artiklene som tar sikte på å realisere prinsippet om økonomisk og sosial samhörighet. Å redusere økonomiske og sosiale forskjeller mellom regioner og å fremme utviklingen i de mindre utviklede regioner betegnes som mål i fellesskapet i art. 130a.

Art. 130b forplikter medlemslandene til å ta hensyn til samhörighetsprinsippet i sine økonomiske politikk. Fellesskapet legger de strukturelle fondene (Det europeiske utviklings- og garantifond, Det europeiske sosiale fond, Det europeiske regionale utviklingsfond), Den europeiske investeringsbank og de andre finansielle instrumenter til grunn for å gjennomføre relevante aktiviteter.

Beslutning om direktiver med hjemmel i artiklene som ble innført i Romatraktaten ved Enhetsakten, kan besluttet ved flertallsvedtak, m.a.o. kreves det 54 for av de 76 stemmene i Rådet. Generelt er det innen det sosiale området nødvendig med enstemmighet for å kunne vedta en beslutning.

III UTVIKLINGEN I EF INNEN DET SOSIALE OMRÅDE

III.1 Koordinering av sosiale ordninger

Den dominerende oppgave i EKSF-traktaten og Romatraktaten, -i sin originale form-, var koordinering av sosialtrygdordningene for å gjøre arbeidstakernes fri bevegelighet lettere.

Arbeidsløshetsstrygd er et eksempel på den slags koordinasjon. Hvert medlemsland har tilpasset en del av sine ordninger slik at vandrende arbeidere ikke mister sine sosiale rettigheter som de får for sin arbeidsinnsats, selv om de arbeider i forskjellige medlemsland. Detaljene kan i praksis variere fra land til land etter landets nasjonale regelverk. For eksempel anvender Tyskland EFs regler for arbeidsledighetsytelse, men ikke for sosialhjelp. Prinsippet om ikkediskriminering av arbeidstakere på basis av nasjonalitet gjelder ikke på området om sosialhjelp. En

arbeidsledig som får ytelse kan registrere seg arbeidsledig i et annet EF-land fire uker etter han/hun er registrert som arbeidsledig. Han/hun forsetter å få arbeidsledighetsytelse fra det nye medlemsland i opp til tre måneder, men beløpet kompenseres av den staten hvor vedkommende sist hadde arbeid.

For beregning av ytelser og tidsrom for ytelsen vil det bli tatt hensyn til det lønnsarbeid som støttemottaker har hatt i alle andre medlemsland.inntekten fra den siste ansettelse blir tatt som basis hvis sysselsettingen har vart minst fire uker.

I følge EF-domstolens beslutning (sak 375/85) har arbeidsledig også rett til arbeidsledighetsytelser som tar sikte på å forebygge arbeidsledighet i framtiden.

Rådets forordning (3427/89) krever at medlemslandene gir samme rettigheter til vandrende arbeidstaker og selvstendig næringsdrivende når det gjelder familieytelser uansett hvor familien oppholder seg. Det er arbeidsstedet som er avgjørende.

Spania, Portugal og Hellas er foreløpig ikke med i ordningene beskrevet ovenfor.

III.2 Sysselsettingstiltak og Det europeiske Sosialfond, DESF

Både EKSF-traktaten og Romatraktaten har til mål å fremme sysselsetting. Art. 49 i Romatraktaten krever at arbeidskraftens fri bevegelse gjennomføres ved å iverksette ordninger hvor likevekt mellom tilbud og etterspørsel av arbeidskraft oppnås uten noe forverring i levestandarden eller sysselsetting i forskjellige regioner og industrier. M.a.o. er målet å oppnå en balanse på arbeidsmarkedet, og man valgte å satse på mobiliteten av arbeidskraft som virkemiddel.

I kjølvannet av den økonomiske nedgang tidlig i 70 årene, vedtok Rådet det sosialpolitiske handlingsprogram i januar 1974. Medlemslandene forpliktet seg til å gjennomføre programmets

fastlagte foranstaltninger innenfor 3 år. Kjernen i foranstaltningene var å bekjempe arbeidsledigheten. Ved å koordinere de nasjonale arbeidskraftmyndighetene og å fremme informasjonsutveksling mellom medlemsland om arbeidsmarkedene skulle man øke integrasjon av EFs arbeidsmarked.

I tillegg ble det satt i gang en del prosjekter i 80 årene for å kjempe i mot arbeidsledighet, særlig blant ungdom og langtidsledige. Prosjektene vedrørende sysselsetting blir finansiert av Det europeiske sosialfond (DESF).

I utgangspunktet var DESF et aktiv middel for å bekjempe arbeidsledighet i nedgangsperioder. I 70 årene ble fondets anvendelsesområder utvidet til sysselsettingsprosjekter for ungdom, langtidsledige, kvinner og handikappede. Det ble i 1987 brukt 3 milliard ECU (ca. 22 milliarder kr.) fra DESF til forskjellige prosjekter.

EF-kommisjonen administrerer fondet. Fondet er en finanskilde til sysselsettingsprogrammer bestemt på nasjonalt plan, f.eks. ble 10% av det britiske budsjett som ble brukt til sysselsettingsprogram finansiert av DESF i de siste årene.

De andre strukturelle fondene blir også brukt som finansilder til å bekjempe arbeidsledigheten innen rammen av regionalpolitikk.

III.3 Likestilling

Til tross for at Romatraktaten krever likebehandling, skjedde det lite på dette området fram til midten av 70 tallet. I forbindelse med FN's kvinnetiår, som begynte i 1975, ga Rådet uttrykk for sin vilje til å gjennomføre nødvendige foranstaltninger for å sikre likestilling mellom menn og kvinner innenfor sitt fireårige sosiale handlingsprogram.

I 1975 godtok EF det første direktivet (75/117) om lik lønn

mellom menn og kvinner. (Direktiver er bindende for medlemsland. Medlemslandene må gjennomføre innholdet i direktivene i sitt eget lovverk innen et gitt tidspunkt). Ett år seinere ble direktivet om lik behandling ved ansettelse, opplæring og forfremmelse (76/207) vedtatt. Dette direktivet sikrer kvinner mot direkte og indirekte diskriminering, og gir rett til å gå til domstolene for å avskaffe diskriminerende bestemmelser.

I 1978 kom et nytt direktiv (79/7) om lik behandling av menn og kvinner med hensyn til sosialtrygd innenfor lovbestemte trygdeordninger. Direktivet gjelder for selvstendig næringsdrivende og arbeidstakere som ikke kan arbeide på grunn av sykdom, invaliditet, alderdom og yrkesskade. Prinsippet om lik behandling forbyr all form for forskjellsbehandling, uavhengig av ekteskapelig eller familiemessig stilling.

I 1986 ble direktiv 76/207 utvidet til også å gjelde for selvstendig næringsdrivende (86/613). Dette direktivet sikrer lik behandling av menn og kvinner for selvstendig næringsdrivende. Lik behandling i landbruket omfattes av dette direktivet.

III.4 Rettigheter og sikkerhet på EF-basis

Arbeidsrett og dialog mellom arbeidsmarkedets parter er stort sett regulert på nasjonalt nivå. EF kommisjonen oppfordrer til tiltak på EF basis, men det er ikke konkrete direktiver eller forordninger vedrørende forhandlingsrett. Forhandlingstradisjonen varierer ganske mye fra et medlemsland til et annet.

Vedrørende arbeidsrett har man fått vedtatt flere direktiver.

-Direktiv 75/129 krever at offentlige organer som jobber med arbeidsmarkedet og berørte ansatte informeres på forhånd om kollektive permitteringer.

-Med direktiv 77/187 fastslår Rådet at arbeidstaker-

representanter informeres og konsulteres i tilfelle av overføringer/forflytning.

-Direktiv 80/987 sikrer beskyttelse av arbeidstakere i tilfelle av konkurs. Dette krever etablering av et fond hvorfra arbeidernes lønn kan betales etter konkurs.

Det er også vedtatt direktiver om sikkerhet og helse på arbeidssted. Vi kan kort nevne direktivene vedrørende;

- stråling (76/579);
- kjemiske, fysiske og biologiske elementer ved arbeidsstedet (80/1107);
- grunnleggende fare ved arbeidsstedet (82/501);
- risiko i forbindelse med støy på arbeidsstedet (86/188);

III.5 Bekjempelse av fattigdom

Ved Hellas, Spanias og Portugals medlemskap ble behovet for å bekjempe fattigdom i fellesskapet en utfordring i EF. I forbindelse med det ser man en rekke forordninger som regulerer finansiell- og varehjelp til de sosialt dårligst stilte personer. Særlig etter ratifisering av Enhetsakten og innføring av prinsippet om økonomisk og sosial samhörighet i Romatraktaten prøver EF å få fart i økonomisk og sosialt forbedring i fattige områder.

IV. DET INDRE MARKED OG DEN SOSIALE DIMENSJON

Gjennom Hvitboken om "det indre marked" og ratifisering av Enhetsakten åpnet EF for en ekstra innsats for integrasjon mellom medlemslandene. Omfanget av den økonomiske integrasjonen ved gjennomføringen av det indre marked i 1992 og de store forskjellene i sosialt og økonomisk nivå mellom medlemslandene, aktualiserer bekymringene på det sosiale området.

EF har primært vært et "felles marked" hvor sosialpolitikk i

grunn ble overlatt til nasjonalstatene. I dag er det et stort behov for å utvide sosialpolitikkenes omfang og også å sette i gang en rekke felles tiltak.

Det "nye" behovet introduserte begrepet "den sosiale dimensjon". Begrepet "den sosiale dimensjon" er en samlet betegnelse for de EF-politiske områder som går på grunnleggende arbeidsmarkeds- messige og sosiale rettigheter i fellesskapet, slik som;

- beskjeftigelsespolitikk,
- balansert økonomisk og sosial utvikling på EFs basis;
- fri mobilitet for arbeidstakere og selvstendig næringsdrivende;
- best mulig arbeidsmiljø og -vilkår;
- arbeidsrett;
- rett til å organisere seg;
- likebehandling av menn og kvinner;
- sosialbeskyttelse.

I sin tale til kongressen i Euro-LO i mai 1988 pekte Delors, presidenten i EF-kommisjonen, på nødvendigheten av å sikre "en rimelig andel av fordelene for lønnsinntakerne ved etablering av det indre marked". I kjølvannet av Delors tale tok EF-kommisjonen initiativ til å legge fram et "sosial charter" om de grunnleggende arbeidsmarkedsmessige og sosiale rettigheter i fellesskapet.

Press fra de europeiske faglige organisasjonene må ikke undervurderes ved videre skritt på dette feltet selv om det også eksisterer en viss vilje i EF.

IV.1 Det sosiale charter

Det sosiale charter ble vedtatt av Rådet i desember 1989. Storbritannia undertegnet ikke charteret.

Fellesskapets sosiale charter fastslår;

- at restriksjoner på fri bevegelse av arbeidstakere avskaffes;
- at arbeiderne i fellesskapet får en rimelig betaling som skaffer dem en viss levestandard;
- forbedring i arbeids- og levevilkår;

- retten til sosial beskyttelse for alle arbeidstakere i fellesskapet.
- at EF-borgere uten arbeid også bør få en sosialhjelp som skaffer dem en rimelig levestandard;
- organisasjonsretten og retten til kollektive forhandlinger for partene i arbeidsmarkedet;
- rett til ervervsutdannelse;
- menn og kvinnenes rett til likebehandling;
- arbeidstakernes informasjons-, hørings- og medbestemmelsesrett;
- retten til beskyttelse av sunnheten og sikkerheten på arbeidsplassen;
- rett til beskyttelse av barn og unge;
- eldres rettigheter som pensjonsrett og rett til en form for sosialhjelp hvis det ikke er grunnlag for pensjonsrett;
- utdannelse for og ervervmessig og samfunnsmessig integrasjon av handikappede.

Det sosiale charter er ikke bindende, men er en viljeserklæring. Det gir allikevel noen tips om i hvilken retning den sosiale dimensjon kan komme til å utvikle seg i tiden framover.

Det er Kommisjonens oppgave å fremsette forslag til direktiver, forordninger, avgjørelser og henstillinger som er i samsvar med charterets prinsipper. Ansvar for gjennomføringen av charterets prinsipper påhviler fortsatt hvert enkelt land.

IV.2 utfordringer på det sosiale område

I september 1990 vedtok EF-parlamentet en resolusjon om det sosiale charter og prioriteringer i perioden 1991-1992. Resolusjonen er ikke noe mer enn en tegn på Parlamentets ønske om å gjennomføre charterets mål.

I resolusjon peker Parlamentet på områder innen sosialpolitikken som krever tiltak. M.a.o. er den en statusrapport om hvor langt den sosiale dimensjonen er kommet og hva som gjenstår.

1) Resolusjonen understreker behovet for tiltak på fellesskapsnivå på det sosiale området. Hensikten med det er å unngå faren for at større konkurransekraft kan bli oppnådd på bekostning av forverring i arbeidernes levevilkår. Det er absolutt behov for tiltak på EFs nivå for å forbedre de sosiale vilkår i medlemsland hvor utviklingen på det sosiale område ikke ligger høyt, mens vilkårene i medlemslandene med bedre sosiale ordninger i verste fall blir beholdt på samme nivå. Å sette minimumskrav er det mest omtalte virkemiddel.

2) Samarbeid mellom fagforeninger og arbeidsgiverorganisasjoner på fellesskapsnivå er fortsatt svært beskjedent. I resolusjonen ser man et ønske fra Parlamentets side om å definere en "europaisk kollektiv arbeidsavtale". Avtalene er ment å gi en ramme -være en minimumsstandard for sosial sikkerhet og arbeidsforhold- for transnasjonale avtaler.

Resolusjonen peker på behovet for å utvikle et kontraktmessig forhold for å komme til en obligatorisk europeisk kollektiv arbeidsavtale i forbindelse med gjennomføring av det indre markedet.

På basis av kollektive forhandlinger ønsker man å vedta et direktiv om innføring av minimumslønn i medlemslandene etter landets spesifikasjoner.

3) Resolusjonen klager over at lik behandling av menn og kvinner ikke er blitt garantert i en del medlemsland til tross for direktivene. Parlamentet er bekymret over at kvinner, særlig kvinner som tilhører etniske minoriteter og svarte kvinner, blir mer og mer utsatt for diskriminering.

4) Resolusjonen understreker behovet for tiltak for å forbedre rettighetene til "atypiske" arbeidere. Med "atypisk" arbeid menes det midlertidig- og deltidsansatte. At rettighetene til atypiske arbeidere på EF-basis ikke er sikret, kan være en trussel mot andre arbeideres rettigheter.

Å sikre rettighetene for deltidsansatte og kontraktarbeidere er særlig viktig for kvinner, fordi over halvparten av kvinner i arbeidslivet er ansatt i nevnte type arbeid.

Rettighetene som bør sikres er ikke bare lik lønn for deltids- og heltidsansatte, men også rett til erhvervsutdanning, svangerskapspermisjon, etc.

5) Behovet for å vedta tiltak vedrørende erhvervsutdanning og forbedring i helse og trygghet ved arbeidsplasser er fortsatt til stedet.

6) Direktiv-forslaget om beskyttelse av unge er verken ferdig eller omfattende nok i følge Parlamentet.

7) Forbedring i levestandarden for eldre, som er en del av forbedring av levevilkåret i fellesskapet, er et annet område hvor Parlamentet ser behovet for å gjøre noe.

8) Integrering av handikappede på fellesskapsplan krever ekstra ressurser.

9) Parlamentet peker på manglende tiltak for å gjøre arbeidsmobiliteten på fellesskapsnivå lettere. Det foreslås i resolusjonen opprettelse av felles sentrale kontorer som et europeisk arbeidskontor, som engasjerer seg for å få oversikt over arbeidsmarkedet, markedets behov for forskjellige karrierer og kan gi veiledning for de som ville jobbe i et annet medlemsland.

10) Samtidig oppfordrer Parlamentet til private og offentlige investeringer for å bekjempe arbeidsledigheten.

11) Parlamentet viser et ønske om å ta sosiale klausuler inn i handels-, samarbeide- og assosiasjonsavtaler. Grunnen kan være å sikre seg mot en trussel på det sosiale områder fra tredje land.

12) Sosiale ordninger på EF basis omfatter ikke alle borgere,

men bare de som er i arbeid. Resolusjonen ser sosial marginalisering og eksklusjon som uakseptabel.

Parlamentets egen resolusjon gir uttrykk for et ønske om å utvide sosialpolitikkenes ramme på EFs basis. Sosialordninger som ikke er resultat av arbeid ønsker man å ikke trekke inn i EFs politikk. De er i dag utenfor rammen av EFs sosialpolitikk.

Resolusjonen peker samtidig på det faktum at EFs ordninger ikke er blitt gjennomført av alle medlemslandene.

V. PROBLEMENE VED GJENNOMFØRING AV DEN SOSIALE DIMENSJON

a) Forskjellige utviklingsnivå og systemer mellom medlemsland og sosial dumping:

På grunn av forskjell i utviklingsnivå og på sosiale systemer har medlemslandene behov for tiltak som varierer fra land til land. De mer industrialiserte nordlige EF-landene, Frankrike og Italia har kommet lengere i å løse sine økonomiske problemer, -f. eks. kapital-akkumulasjon og sosiale problemer som sosiale ordninger-, mens de fattigste medlemmene strever med disse.

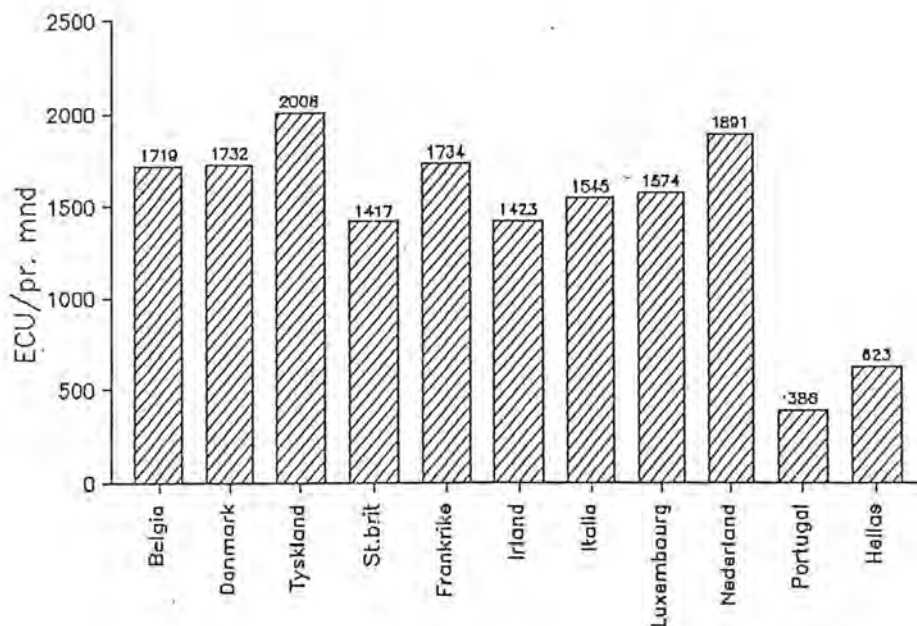
Nødvendige tiltak i et land kan være i strid med politikken i et annet medlemsland. Behov for kapital i de fattige medlemsland krever at investeringsvilkårene og arbeidskostnadene bør ligge på et attraktivt nivå for investorene. I dag er det allerede store forskjeller mellom medlemsland når det gjelder lønnsomkostninger. (se Figur.1)

I et system som EF med full liberalisering, kan tiltak på nasjonalt nivå ha stor betydning for den tilpasning økonomiske aktører gjør på EF-basis. "Fordelaktige vilkår" for investorene i de fattige land skaper en trussel for de mer etablerte nordlige medlemsland i form av kapitalflukt.

Problemet beskrevet ovenfor er hovedinnholdet i begrepet "sosial dumping". Med "sosial dumping" menes det at medlemslandene med dårligere arbeidsforhold kan påvirke standarden i medlemsland med

høyere standard på en negativ måte. I beste fall kan dette forhindre forbedring innen det sosiale området på grunn av økt konkurranse på arbeidsmarkedet.

Figur.1. Arbeidsgivernes gjennomsnittlige lønnsomkostninger

Kilde: Europas sosiale dimensjon, Europæisk dokumentation, no: 2/1990, s. 57

"Sosial dumping" kan oppstå ved;

- 1) å ansette billig arbeidskraft fra andre land framfor kostbar arbeidskraft i hjemlandet.
- 2) å presse ned arbeids- og lønnsvilkårene i landene hvor arbeidsvilkår er bedre. Firmaer i land med bedre arbeidsvilkår får en økt forhandlingsmakt vis-a-vis arbeidstakere og stat på grunn av økt frihet til å flytte investeringer til andre land med billigere arbeidskraft.
- 3) at enkelte land kan gjennomføre udemokratiske tiltak og presse rettighetene til arbeidstakere til et lavt nivå for å friste til investeringer i landet.

Faren for udemokratiske tiltak nevnt under pkt 3 er lite sannsynlig i Vest Europa. Bruken av billigere arbeidskraft som nevnt under pkt 1 ser vi derimot allerede eksempler på. Også pkt 2 peker på en reell fare som er til stede i dag. Hvis fagforeningene ønsker å opprettholde bedre arbeidsvilkår i et medlemsland, kan de risikere at det oppstår kapitalflukt og dermed økt arbeidsledighet.

EF strever derfor mye med å finne en løsning på de motstridende mål mellom medlemslandene. Foreløpig har prinsippet om den økonomiske og sosiale samhörighet ikke klart å løse dilemmaet.

I tillegg må man ikke undervurdere Storbritannias tiltak for å deregulere ordningene på de sosiale området. Nasjonal politikk i strid med de andre medlemlandenes og/eller EFs vilje kan bli et problem på EF-basis.

Gitt forskjellene mellom medlemsland er det vanskelig å kunne komme med felles tiltak på EF-basis som løser motstridende behov.

b) Arbeidsledighet:

Arbeidsledigheten i EF er ca 10%. Arbeidsledighetsprosenten varierer fra medlemsland til medlemsland. Spania og Irland har de høyeste prosent med ca 17%, mens arbeidsledighet ligger på 2% i Luxembourg.

Statistikkene viser en tendens til avtagende arbeidsledighet, men ledigheten ligger på et ganske høyt nivå.

Arbeidsledighet blant kvinner er større enn blant menn i nesten alle medlemsland. I Spania er arbeidsledighetsprosent blant kvinner er 26,3%, mens det er 12,8% blant menn.

Langtidsledighet og ledighet blant ungdom er også et stort problem. Arbeidsledighet blant ungdom er 17,8% i EF, mens arbeidsledigheten blant unge kvinner er 20,7%.

Tabell.1.

Arbeidsledighet i EF pr. slutten av 1989 (%)

	Samtlige Aldersgrupper			Under 25 år		
	Menn og kvinner	Menn	Kvinner	Menn og kvinner	Menn	Kvinner
Eur 12	9,3	7,3	12,2	17,8	15,3	20,7
Belgia	9,5	6,2	14,6	17,0	11,9	22,5
Danmark	7,3	6,4	8,4	10,4	9,7	11,2
Tyskland	5,9	4,8	7,5	5,1	4,7	5,7
Spania	17,4	12,8	26,3	35,3	27,9	44,1
Frankrike	10,0	7,6	13,2	21,1	17,2	25,2
Irland	17,3	16,5	19,1	24,3	25,7	22,6
Italia	10,8	7,4	16,8	32,8	27,8	38,7
Luxembourg	1,9	1,5	2,8	3,8	3,8	3,7
Nederland	10,2	7,2	15,1	16,5	15,2	17,9
Portugal	5,6	3,5	8,4	11,7	7,5	17,0
Storbrit.	6,7	7,2	6,0	8,6	9,8	7,2

Kilde: Europas sosiale dimensjon, Europeisk dokumentasjon, no:2/1990, s. 23 og 26

c) Behovet for enstemmighet:

Kommisjonen har lagt fram et sosialt handlingsprogram for å realisere charterets mål gjennom direktiver, men problemer oppstår når direktivene skal vedtas.

Ved ratifiseringen av "Enhetsakten" ble det vedtatt flere artikler i Romatraktaten vedrørende sosialpolitikk.

Beslutning om direktiver som finner sin hjemmel i disse artiklene krever at et flertall av ministerrådets medlemmer stemmer for. Det kreves ellers stort sett full enstemmighet ved beslutninger vedrørende sosial- og arbeidspolitikk.

Storbritannia har til nå vært uvillig til å slutte seg til noen

form for regulering innen det sosiale området. Holdningen gjør at det ikke er blitt vedtatt så mange direktiver.

En uensartet struktur preger EF i dag. Medlemslandene med varierende behov og stor økonomiske og sosiale forskjeller prøver å gjennomføre en fornuftig felles sosialpolitikk. I tillegg er høy arbeidsledighet fortsatt et stort problem for EF.

VI OPPSUMMERING

I Romatraktatens opprinnelige form fikk EF-organer ganske begrenset myndighet på det sosiale området. Man var mest opptatt av å harmonisere sosiale ordninger for å kunne realisere arbeidskraftens fri bevegelighet.

Utvikling i EF innen det sosiale området kan oppsummeres til tre hovedperioder;

a) 1958-1973 - I denne perioden konsentrerte EF seg mest om felter vedrørende fri bevegelighet av arbeidere og prinsippet om ikke-diskriminering. Koordinering av sosiale ordninger for vandrende arbeidstakere mellom medlemsland var hovedtemaet.

b) 1974-1985 - Denne perioden preges av direktiver om likebehandling og rettigheter, sikkerhet og helse på arbeidsplassen. Noen av direktivene fra perioden vedrørende sikkerhet og helse legger grunnlaget for direktiver som kommer seinere.

c) 1986 og framover - Ved ratifisering av Enhetsakten får sosialpolitikken i EF en bredere plattform. Det ble tatt hensyn til behovene til de nye mindre utviklede medlemslandene og mindre utviklede regioner. Romatraktaten fikk nye bestemmelser som utvider det sosialpolitiske grunnlaget. Prinsippet om økonomisk og sosial samhörighet gir grunnlag for finansiering av prosjekter i mindre utviklede EF-regioner. I tillegg ser man direktiver vedrørende helse og sikkerhet på arbeidsplassen.

Gjennomføring av et fritt indre marked er et hovedvirkemiddel i EF for å nå Romatraktatens målsetting om varig økonomisk vekst. Man har i økende grad måttet erkjenne at de sosialpolitiske spørsmål knyttet til fri arbeidskraftbevegelse er betydelige, og man har innsett at man i større grad må ha felles mål for standard og felles regler. Dette tok medlemslandene konsekvensen av og utvidet gjennom Enhetsakten lovhjemmelen til fellesskapsbeslutninger om sosiale spørsmål knyttet til arbeidslivet. EF-organene fikk myndighet til å jobbe med saker angående arbeidsvilkår, sikkerhet på arbeidsplasser og forhandlinger mellom partene i arbeidslivet. Likevel opererer medlemslandene fortsatt på et nasjonalt nivå når det gjelder sosiale ordninger ved siden av økonomisk liberalisering mellom medlemslandene. EF-landene har fortsatt motstridende holdninger og behov på det sosiale område og nye problemer vil kunne melde seg etter som alle konsekvenser av "det indre marked" melder seg. Dette representerer en utfordring som blir sterkere aktualisert gjennom planene om å utvikle EF til en omfattende økonomisk union. Arbeidet med en traktattekst for en slik union må også omfatte klare beslutninger om standard for en helhetlig sosialpolitikk.

REFERANSELISTE

Europas sociale dimension, Europæisk dokumentation, No: 2/1990

Mosley, Hugh G., The social Dimension of European Integration,
International Labor Review, Vol. 129, 1990, No: 2

\LU\8

PUBLIKASJONER FRA
LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR

LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTORS NOTAT-SERIE:

- NOTAT 1/89 STRØM, BJØRN: EF's INSTITUSJONER OG STYRINGSORGANER (revidert september 1989)
- NOTAT 2/89 STIKSRUD, HELGE: EF's LANDBRUKSPOLITIKK
- NOTAT 3/89 NORDNES, ODDVAR M: NORGE, LANDBRUKET OG EF
- NOTAT 4/89 NORDNES, ODDVAR M: EF 1992 - DE "300" DIREKTIVER (revidert august 1989)
- NOTAT 5/89 STRØM, BJØRN: TOLLUNION - ET SKRITT MOT STATSDANNELSE
- NOTAT 6/89 STRØM, BJØRN: NORSK NÆRINGS LIV, EKSPORT OG EF - EF SOM EKSPORTMARKED
- NOTAT 7/89 HELGESEN, HILDE: MILJØPOLITIKKEN I EF
- NOTAT 8/89 NORDNES, ODDVAR M: EF SOM ØKONOMISK OG MONETÆR UNION
- NOTAT 9/89 BOLLE, AKSEL: EFs INDRE MARKED OG TRANSPORTPOLITIKKEN
- NOTAT 10/89 KVAAL, GUDBRAND: NORSK SKOGBRUK OG UTVIKLINGEN AV EFs INDRE MARKED
- NOTAT 11/89 STRØM, BJØRN: NOEN PROBLEMSTILLINGER VEDRØRENDE FISKERISEKTOREN OG EF
- NOTAT 12/89 SELJEGARD, STEINAR: EFs STRUKTUR- OG REGIONALPOLITIKK
- NOTAT 13/89 CAPPELEN, ÅDNE og ERIK STORM: NORGES TILPASNING TIL EF's INDRE MARKED - HARMONISERING AV INDIREKTE SKATTER
- NOTAT 14/89 NORDNES, ODDVAR M: MEDLEMSKAPSAVTALEN I 1972 - ET TILBAKEBLIKK
- NOTAT 15/89 NORDNES, ODDVAR M: LANDBRUKET I BAYERN
- NOTAT 16/89 STRØM, BJØRN: NORGE OG EF-EFTA PROSESSEN

- NOTAT 1/90 STRØM, BJØRN: UTVIKLINGEN AV INTERNASJONALE ORGANISASJONER ETTER KRIGEN
- NOTAT 2/90 NORDNES, ODDVAR M: OECDs LANDBRUKSPOLITISKE ROLLE
- NOTAT 3/90 STRØM, BJØRN: NORGE, EF og EFTA
- NOTAT 4/90 HAGELIA, AYSE M BULAK: ROMATRAKTATEN - EN KORTFATTET PRESENTASJON
- NOTAT 5/90 STRØM, BJØRN: OPINIONSHOLDNINGER I EUROPASPØRSMÅLET
- NOTAT 6/90 NORDNES, ODDVAR M (red): SAMLING AV KRONIKKER OM EF
- NOTAT 7/90 STRØM, BJØRN: OPINIONSHOLDNINGER I EF-SPØRSMÅLET
- NOTAT 8/90 ECKHOFF, TORSTEIN: EF og GRUNNLOVEN
- NOTAT 9/90 NORDNES, ODDVAR M: EF OG NORGE - UNDERKASTELSE ELLER SAMARBEID (studiehefte)
- NOTAT 10/90 ECKHOFF, TORSTEIN: TRENGER VI EN EØS-AVTALE?
- NOTAT 11/90 NORDNES, ODDVAR M (red): ARTIKLER OM NORGE OG EF
- NOTAT 12/90 HAGELIA, AYSE M BULAK: EFs SOSIALE DIMENSJON
- NOTAT 13/90 STRØM, BJØRN: GATT - EF - EFTA; KONKURRANSE-REGLER, STATSSTØTTE OG ANTI-DUMPING

LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTORS RAPPORTSERIE:

- RAPPORT 1/89 STEINAR HELGEN, NILS KRISTIAN NERSTEN og ODDBJØRN RISETH: KONSEKVENSER FOR JORDBRUKSINNTÆKTENE AV ET EVENTUELT EF-MEDLEMSKAP BEREGNET VED HJELP AV MODELLEBRUKSSYSTEMET
- RAPPORT 2/89 NORDNES, ODDVAR M: RAMMEBETINGELSER FOR SVINEPRODUKSJONEN (Opplaget utgått)
- RAPPORT 1/90 STRØM BJØRN: FRA OEEC TIL EØS. HANDELSPOLITISKE ORGANISASJONER I VEST-EUROPA.